

MATEMATİK ÖĞRETMENLERİNİN MESLEKİ TÜKENMİŞLİK VE İŞ TATMİN DÜZEYLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİ¹

Mahmut SAĞIR

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, msagir@ksu.edu.tr

Orhan ERCAN

Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, orhanercan@gmail.com

Ahmet DUMAN

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, ahmetduman1@gmail.com

Kadir BİLEN

Akdeniz Üniversitesi, Alanya Eğitim Fakültesi, kadirbilen@gmail.com

Özet

Bu araştırmada, Kahramanmaraş il merkezinde bulunan resmi eğitim kurumlarında görev yapan matematik öğretmenlerinin iş tatmin düzeyleri ile mesleki tükenmişlik düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelemek amaçlanmıştır. Araştırmada, nicel yaklaşım benimsenmiş ve ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Matematik öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerini belirlemek amacıyla Maslach ve Jackson (1981) tarafından geliştirilen ve Ergin (1992) tarafından Türkçeye uyarlanan Maslach tükenmişlik ölçeği kullanılmıştır. Ayrıca matematik öğretmenlerinin iş tatminlerini ölçmek amacıyla Davis, Weis, England ve Lofquist (1967) tarafından geliştirilen Minnesota iş tatmini ölçeğinin kısa formu kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Kahramanmaraş İl merkezinde görev yapan ve basit tesadüfi örnekleme yöntemiyle belirlenen 124 matematik öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırma sonucunda matematik öğretmenlerinin mesleki tükenmişliği “az düzeyde”, iş tatminini ise “orta düzeyde” yaşadıkları belirlenmiştir. Ayrıca matematik öğretmenlerinin iş tatmin düzeyleri ile mesleki tükenmişlikleri arasında orta düzeyde, ters yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Bu duruma göre; iş tatmin düzeyleri yüksek matematik öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin düşük; iş tatmin düzeyleri düşük matematik öğretmenlerinin ise mesleki tükenmişliklerinin yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Matematik Öğretmeni, İş Tatmini, Mesleki Tükenmişlik.

THE RELATIONSHIP BETWEEN MATHEMATICS TEACHERS' JOB SATISFACTION AND BURNOUT LEVELS

Abstract

Current study aimed to examine the relationship between job satisfaction and burnout levels of public schools' mathematic teachers schools in Kahramanmaraş Province. The study was designed as a correlational research. Maslach Burnout Inventory developed by Maslach and Jackson (1981) and adapted to Turkish by Ergin (1992) was used to identify mathematic teachers' burnout levels. Minnesota Satisfaction Questionnaire short form developed by Davis, Weis, England and Lofquist (1967) was utilized to assess mathematic teachers' job satisfaction. Data was analyzed survey method which is a quantitative research method. Working group of the study was composed of 124 mathematics teachers selected through simple random sampling employed in Kahramanmaraş province. Research results show that

¹ Bu çalışma 2012/3-18M numaralı proje ile KSÜ BAP birimi tarafından desteklenmiştir.

burnout level of mathematics teachers was low and job satisfaction level was moderate. Results also suggest an negative and significant relationship between mathematic teachers' job satisfaction and burnout levels. The findings present that burnout levels of teachers with high job satisfaction levels was low and burnout levels of teachers with low job satisfaction levels was high.

Key words: Mathematic Teachers, Job Satisfaction, Job Burnout.

1.Giriş

Her mesleğin olduğu gibi öğretmenlik mesleğinin de kendine özgü bir takım yönleri bulunmaktadır. Hatta öğretmenlik mesleğinin farklı branşları arasında bile çeşitli farklılıklar bulunduğu söylenebilir. Bir matematik öğretmenin sorumluluğu ve ondan okul toplumunun beklentileri ile bir beden eğitimi veya müzik öğretmenin sorumluluğu ve okul toplumunun onlardan beklentileri arasında çeşitlilik söz konusu olabilir. Matematik dersinin, merkezi seçme ve yerleştirme sınavlarında önemli bir role sahip olması sonucu matematik öğretmenlerinden okul toplumunun beklentisinin diğer branşlara göre daha fazla olduğu söylenebilir. Ayrıca okul toplumunda öğrencilerin akademik başarısını belirleyen temel derslerden bir tanesi belki de en önde geleni matematik başarısıdır.

Öğretmenlik mesleği çalışma süreleri açısından diğer mesleklere oranla bir takım avantajlara sahip gibi görünse de eve iş götüren nadir mesleklerden bir tanesidir. Başka bir deyişle öğretmenin işi okuldaki çalışma saatleri ile sınırlı değildir. Öğretmenlerin işlerini işyeri dışında da sürdürmelerinin temel stres kaynaklarından bir tanesi olduğu söylenebilir. Öğretmenlik mesleği, öğretmenlerin okulda yoğun stres altında kalmalarından dolayı ruh sağlığını olumsuz etkilemesi nedeniyle riskli bir meslektir (Girgin ve Baysal, 2005; Işıksan, 2004). Bu riski nedeniyle öğretmenlerin tükenmişliklerine ilişkin çok sayıda araştırma bulunmaktadır (Koçak, 2009; Akın ve Koçak, 2007; Kayabaşı, 2008; Cemaloğlu ve Erdemoğlu Şahin, 2007; Kahn ve ark, 2006; Özipek, 2006; Özkaya, 2006; Çavuşoğlu, 2005; Tan, 2003; Sarpkaya, 2000, Campell, 1983). Söz konusu araştırmalarda öğretmenlerin çeşitli nedenlerle ve çeşitli düzeylerde mesleki tükenmişlik yaşadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Tükenmişlik; duygusal tükenme, duyarsızlaşma ve kişisel başarı duygusunda azalma şeklinde ortaya çıkan ve üç bileşenden oluşan bir sendromdur (Maslack ve Jackson, 1981). Tükenmişlik sendromu, insanların işleri nedeniyle kurdukları ilişkiler ve bu ilişkilerin kötü gitmesiyle ortaya çıkmaktadır (Ardıç ve Polatçı, 2009). Öğretmenlerdeki mesleki tükenmişlik duygusal olarak yıpranma sonrasında okula ve işine duyarsızlaşma ve bunların sonucunda kişisel başarıda düşüş olarak kendisini göstermektedir.

Öğretmen tükenmişliği sonucunda oluşan sorunlar yalnızca o kişiyi ilgilendirmekte onun ötesinde öğrencilere, okula, veliye, kendi yakın çevresine de etki etmektedir. Bu nedenle eğitim-öğretim hizmetlerinin nitelik ve niceliğinde belirgin bozulmalar görülmektedir (Girgin ve Baysal, 2005). Dolayısıyla

öğretmenlerde tükenmişlik, yaygın görülen ve sadece öğretmenlerde değil ülkenin eğitim sisteminde de sorunlara yol açan bir durumdur (Kırılmaz ve ark. 2003). Eğitim sisteminin temel işgöreninin öğretmen olması nedeniyle öğretmenin yaşadığı mesleki tükenmişlik başta öğrencilerin akademik başarısını olumsuz etkilemekte ve daha sonra tüm eğitim sisteminde aksamaya yol açmaktadır.

Mesleki tükenmişlik kavramı ile birlikte anılan bir başka kavram da iş tatmini kavramıdır. İş tatmini işin özelliklerinin değerlendirilmesi sonucu iş hakkındaki olumsuz histir. İş tatmini yüksek kişi iş hakkında olumlu duyguya sahipken, iş tatmini düşük kişi ise işi hakkında olumsuz duyguya sahiptir (Robbins ve Judge, 2012). Yani iş tatmini işgörenlerin işe ilişkin algısı ve bu algıya verdikleri duygusal cevap ve işgörenlerin gereksinimlerini doyurma derecesi olarak tanımlanmaktadır (Luthans, 1994, Oshagbemi, 2000, Balcı, 1985). Kısaca iş tatmini işgörenlerin işlerine karşı hissettikleri memnuniyet veya memnuniyetsizliktir (Vural, 2004; Davis, 1995). Bu nedenle iş tatmini ile mesleki performans arasında doğrusal bir ilişki söz konusudur. İş tatmini arttıkça veya azaldıkça mesleki performansta artmakta veya azalmaktadır.

İş tatmini hakkında yapılan araştırmalar, işteki sosyal ortam, çalışma koşulları, ücret, ödüller, işin doğası ve işgörenlerin görevlerinin belirginliği gibi konular iş tatminine etki etmektedir (Robbins ve Judge, 2012, Ting, 1997, Çetinkanat, 2000). İş tatmini fizyolojik, psikolojik ve çevresel olmak üzere üç boyutta incelenmektedir (Şişman ve Turan, 2004).

İş tatminsizliğine karşı işgörenler, işten ayrılma, iş koşullarını düzeltmeye çalışmada söz hakkı, koşulların düzelmesini beklemek için sadakat ve işe devamsızlık ile iş için çabaların azaltılmasını ihmal etme şeklinde dört tepkiden bahsedilebilir (Robbins ve Judge, 2012). Örgütlerde işgörenlerin iş tatminine ilişkin çalışmalar işgörenlerin motivasyonuna ilişkin çalışmaları ile birlikte yürütülmüştür. Bu nedenle iş tatmini ve motivasyon süreci birbirleri ile yakından ilişkilidir. Motivasyon bireyin bir ihtiyacını karşılamak üzere harekete geçme istek ve enerjisi ile ortaya çıkan içsel bir süreç olarak tanımlanır (Robbins ve Judge, 2012; Baymur, 1993; Luthans, 1994; Wlodkowski, 1984; Stres ve Porter, 1979). İşgörenlerin motivasyonunu açıklayan kapsam ve süreç kuramları olarak iki grupta toplanmaktadır. Kapsam kuramları insanların ne tür ihtiyaçlarını gidermeye çalıştıkları, insanları harekete geçiren ve motive eden güçlerin neler olduğu üzerine yoğunlaşmışlar (Luthans, 1994) ve motivasyonu içsel faktörlere dayandırarak, neden ortaya çıktığı ve kökeni üzerine araştırmalar yapmışlardır. Süreç kuramları ise insan davranışının nasıl başladığı, nasıl sürdürüldüğü ve nasıl durdurulduğu sürecini açıklamayı amaçlamışlar ve motivasyon sürecini oluşturan değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkilerini bulmaya çalışarak (Tortop ve ark., 2006) motivasyonda dışsal değişkenlerin rolü üzerine odaklanmışlardır. Bu nedenle iş tatmininin hem içsel hem de dışsal etkenlere bağlı olduğu görülmektedir.

Öğretmenlerin mesleki tükenmişlik yaşamalarına yol açan etkenler; kalabalık sınıflar, ücret yetersizliği, tahammülsüz öğrenci velileri, kırtasiyecilik, tehdit ve

tacizler, iş arkadaşları ile yaşadıkları sorunlar, ailevi ve sağlık sorunları olarak sıralanabilir (Campell, 1983). Öğretmenlerin özel ve sosyal yaşamındaki sorunlar ile sağlık problemleri iş tatmininde dışsal etkenler, çalışma koşulları, öğretmen maaşları, öğrencilerle ilişkiler, iş yoğunluğu gibi etkenler ise içsel etkenler olarak sıralanabilir.

Eğitimin niteliğinin geliştirilmesi açısından öğretmenlerin iş tatmini ve tükenmişliği ile ilişkili olan değişkenlerin belirlenmesi önemlidir. Bu araştırmada matematik öğretmenlerin iş tatmini ve tükenmişlik düzeyleri ayrı ayrı ve farklı değişkenler ele alınarak incelenmiştir. Bununla birlikte, bu çalışma matematik öğretmenlerinin iş tatmini ve tükenmişlikleri hakkında Kahramanmaraş'ta yapılan ilk araştırmadır. Bu nedenle yurt genelinde yapılan TEOG ve LYS gibi sınavlarda akademik başarısı nispeten düşük olan Kahramanmaraş için, sorunun çözümüne katkı sunacağı düşünülmektedir. Yurt içinde ve yurt dışında öğretmenliğin farklı branşlarına ilişkin tükenmişlik ve iş tatminine yönelik çok sayıda araştırma yapılmıştır (Luthans, 1994; Ting, 1997; Oshagbemi, 2000; Çetinkanat, 2000; Şişman ve Turan, 2004; Robbins ve Judge, 2012). Ancak genelde öğretmenlerin mesleki tükenmişlik ve iş tatminleri üzerine pek çok araştırma yapılmışken, özelde öğretmenlerin branşlarına ilişkin mesleki tükenmişlik ve iş tatminleri arasındaki ilişkiyi inceleyen fazlaca araştırma bulunmamaktadır. Bu nedenle bu araştırma, Kahramanmaraş il merkezinde bulunan resmi eğitim kurumlarında görev yapan matematik öğretmenlerinin iş tatmin düzeyleri ile mesleki tükenmişlik düzeylerini incelemek ve aralarındaki ilişkiyi belirlemek amacı ile planlanmıştır.

2. Yöntem

Bu araştırmada, nicel araştırma yaklaşımı benimsenmiş ve ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modelleri, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir. Bu tür bir düzenlemede, aralarında ilişki aranacak değişkenler, tekil taramada olduğu gibi, ayrı ayrı sembolleştirilir. Ancak bu sembolleştirme, ilişkisel bir çözümlemeye imkan verecek şekilde yapılmalıdır (Karasar, 2000).

2.1. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Kahramanmaraş il merkezinde resmi eğitim kurumlarında görev yapan matematik öğretmenleri oluşturmaktadır. Araştırmada görüşlerine başvurulmuş matematik öğretmenleri basit tesadüfi örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Ölçek formları 145 matematik öğretmenine ulaştırılmış ancak bu formlardan geriye dönen 130 ölçme aracından 124'ü değerlendirmeye alınmıştır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik özelliklerine ilişkin veriler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1. Araştırmada Görüşlerine Başvurulan Matematik Öğretmenlerinin Demografik Özellikleri

Matematik Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik ve İş Tatmin Düzeyleri Arasındaki İlişki

Özellik		N	%
Cinsiyet	Kadın	41	33,1
	Erkek	83	66,9
En Son Mezun Olunan Okul	Fakülte	111	89,5
	Eğitim enstitüsü	13	10,5
	0-5	15	12,1
Mesleki Kıdem (yıl)	6-10	61	49,2
	11-15	30	24,2
	16-20	18	14,5
Görev Yapılan Okul Türü	Ortaokul	86	69,4
	Lise	38	30,6
TOPLAM		124	100

Tablo 1’de görüldüğü üzere araştırmaya katılan matematik öğretmenlerinin % 33’ü kadın % 67’si erkektir. Araştırmada verilerin toplandığı öğretmen gurubunun % 89.5’i fakülte, % 10.5’i ise eğitim enstitüsü mezunudur. Öğretmenlerin mesleki kıdemleri ise % 12’lik kısmı 0-5 yıl, % 49’luk kısmı 6-10 yıl, % 24’lük kısmı 11-15 yıl ve % 15’lik kısmı ise 16-20 yıl arasında oldukları görülmektedir. Ayrıca öğretmenlerin % 69’u ortaokulda görev yaparken % 31’i ise lisede görev yapmaktadır.

2.2.Araştırmada Kullanılan Ölçme Araçları

Bu araştırmada matematik öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerini belirlemek amacıyla Maslach tükenmişlik ölçeği kullanılmıştır. Toplam 22 maddeden oluşan ölçek; duygusal tükenmişlik, duyarsızlaşma, kişisel başarı duygusunda azalma olmak üzere üç alt boyuttan oluşmaktadır. Maslach tükenmişlik ölçeği (MTÖ), Ergin (1992) tarafından Türkçeye çevrilmiş ve ölçeğin 235 kişilik bir grupta yapılan ön uygulamasından sonra grupta elde edilen verilerin analizi sonucunda ölçekte bazı değişiklikler yapılmıştır. Toplam 22 maddeden oluşan ölçek tükenmişliği “duygusal tükenme”, “duyarsızlaşma” ve “kişisel başarı” olmak üzere üç alt boyutta değerlendirmektedir. Araştırmada mesleki tükenmişlik ölçeğinin Croanbach alfa güvenirlik katsayısı 0,810 olarak tespit edilmiştir.

Araştırmada matematik öğretmenlerinin iş tatminlerini ölçmek amacıyla Minnesota iş tatmini ölçeğinin kısa formu kullanılmıştır. R.V Davis, D.J. Weiss, G.W England, L.H. Lofquist (1967) Minnesota iş tatmin ölçeğinin uzun formundan (100 madde) iç ve dış faktörlerinden oluşan tatmin durumları ile ilgili maddeleri birleştirerek 20 madde halinde bir ölçek geliştirmişlerdir. Ölçeğin Türkçeye adaptasyon çalışması Gökçora ve Gökçora (1985) tarafından yapılmış ve güvenirlik katsayısı 0,77 olarak hesaplanmıştır (akt. Başalp, 2001). Bu araştırmada ise güvenirlik katsayısı 0,831 olarak belirlenmiştir.

Araştırmada betimsel analizler için frekans, aritmetik ortalama, yüzde analizleri kullanılmış kestirisel analizler için ise veriler normal dağılım (mesleki tükenmişlik için $p = 0,209 > 0,05$; iş tatmin düzeyi için $p = 0,06 > 0,05$) gösterdiği ve

homojen olduğu için parametrik analiz yöntemlerinden bağımsız örneklem t testi, tek yönlü ANOVA ve pearson korelasyon analizi yöntemleri uygulanmıştır.

3. Bulgular

Bu bölümde, matematik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlikleri ve iş tatmin düzeylerine ilişkin elde edilen verilerle ilgili bulgulara yer verilmiştir.

3.1. Matematik Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişliklerine Ait Bulgu ve Yorumlar

Matematik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik duygusal tükenme alt boyutuna ilişkin görüşlerinin yüzde ve frekans değerleri Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Matematik Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Duygusal Tükenme Alt Boyutuna İlişkin Görüşleri

		Hiçbir Zaman		Çok Nadir		Bazen		Çoğu Zaman		Her Zaman	
		N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Duygusal Tükenme (DT)	1.İşimden soğuduğumu hissediyorum.	16	12,9	25	20,2	74	59,7	7	5,6	2	1,6
	2.İş dönüşü kendimi ruhen tükenmiş hissediyorum.	10	8,1	28	22,6	53	42,7	18	14,5	15	12,1
	3. Sabah kalktığımda bir daha bu işi kaldıramayacağımı hissediyorum.	33	26,6	53	42,7	33	26,6	5	4,0	0	0,0
	6. Bütün gün insanlarla uğraşmak benim için çok yıpratıcı.	13	10,5	44	35,5	44	35,5	20	16,1	3	2,4
	8. Yaptığım işten tükendiğimi hissediyorum.	18	14,5	50	40,3	44	35,5	11	8,9	1	0,8
	13. İşimin beni kısıtladığını hissediyorum.	12	9,7	49	39,5	46	37,1	16	12,9	1	0,8
16. Doğrudan doğruya insanlarla çalışmak bende çok fazla stres yaratıyor.	15	12,1	47	37,9	29	23,4	27	21,8	6	4,8	
20. Yolum sonuna geldiğimi hissediyorum.	79	63,7	22	17,7	19	15,3	3	2,4	1	0,8	

Tablo 2’de görüldüğü üzere öğretmenler, işlerinden soğudukları yönündeki sorulara % 13’lük kısmı hiçbir zaman, % 20’lik kısmı çok nadir, % 60’lık kısmı bazen, % 6’lık kısmı çoğu zaman ve % 2’lik kısmı ise her zaman şeklinde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlere bütün gün insanlarla uğraşmanın yıpratıcı olduğu yönündeki sorulara ise % 36’lık gibi önemli bir kısmı çok nadir ve yine % 36’lık gibi bir kısmı ise bazen yıprandıklarını ifade etmişlerdir. Öğretmenlere sorulan diğer önemli bir soru ise yaptıkları işten tükendikleri yönünde olmuştur ve bu soruya öğretmenlerin % 15’lik kısmı hiçbir zaman, % 40’lık kısmı çok nadir, % 36’lık kısmı

bazen, % 9'luk kısmı çoğu zaman ve % 1'lik kısmı ise her zaman şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Araştırmada dikkat çeken diğer önemli bir nokta ise öğretmenlerin % 40'lık gibi önemli bir kısmı işlerinin kendilerini kısıtladıkları yönündeki soruya çok nadir kısıtladıkları yönünde cevap vermişlerdir. Öğretmenlere sorulan diğer önemli bir soru ise yolun sonuna geldikleri yönünde olmuştur ve bu soruya % 64'lük kısmı hiçbir zaman, % 18'lik kısmı çok nadir, % 15'lik kısmı bazen, % 2'lik kısmı çoğu zaman ve % 1'lik kısmı ise her zaman şeklinde görüş ifade etmişlerdir.

Matematik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik duyarsızlaşma alt boyutuna ilişkin görüşlerinin yüzde ve frekans değerleri Tablo 3'de sunulmuştur.

Tablo 3. Matematik Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Duyarsızlaşma Alt Boyutuna İlişkin Görüşleri

	Hiçbir Zaman		Çok Nadir		Bazen		Çoğu Zaman		Her Zaman		
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
Duyarsızlaşma (D)	5. İşim gereği karşılaştığım bazı kimselere sanki insan değillermiş gibi davrandığımı fark ediyorum.	86	69,4	18	14,5	17	13,7	3	2,4	0	0,0
	10. Bu işle çalışmaya başladığımdan beri insanlara karşı sertleştim.	30	24,2	56	45,2	24	19,4	13	10,5	1	0,8
	11. Bu isin beni giderek katılaştırmamasından korkuyorum.	50	40,3	28	22,6	39	31,5	6	4,8	1	0,8
	15. İşim gereği karşılaştığım insanlara ne olduğu umurumda değil.	78	62,9	19	15,3	15	12,1	10	8,1	2	1,6
	21. İşimdeki duygusal sorunlara serinkanlılıkta yaklaşırım.	12	9,7	64	51,6	35	28,2	12	9,7	1	0,8
	22. İşim gereği karşılaştığım insanların bazı problemlerini sanki ben yaratmışım gibi davrandıklarını hissediyorum.	45	36,3	41	33,1	31	25,0	7	5,6	0	0,0

Tablo 3'ten anlaşılacağı üzere öğretmenlerin % 69'luk gibi önemli bir kısmı yaptığı işlerin gereği olarak karşılaştıkları bazı kimselere insan değillermiş gibi davrandıkları yönündeki sorulara hiçbir zaman şeklinde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenler bu işi yapmaya başladıktan sonra insanlara sert davrandığı yönündeki sorulara ise % 24'lük kısmı hiçbir zaman, % 45'lik kısmı çok nadir, % 19'luk kısmı bazen, % 11'lik kısmı çoğu zaman ve % 1'lik kısmı ise her zaman şeklinde görüş ifade etmişlerdir. Öğretmenlere yaptıkları işin kendilerini katılaştırdıkları yönündeki sorulara ise öğretmenlerin % 40'lık gibi önemli bir kısmı hiçbir zaman şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Matematik öğretmenlerinin duygusal tükenme ölçeğinde dikkat çeken diğer bir önemli soru ise öğretmenlerin karşılaştıkları sorunlara serinkanlılıkla yaklaşmaları olmuştur ve bu soruya % 10'luk kısmı hiçbir zaman, % 52'lik kısmı çok nadir, % 28'lik kısmı bazen, % 10'luk kısmı çoğu zaman ve % 1'lik kısmı ise her zaman şeklinde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerin işleri gereği karşılaştıkları insanların bazı problemlerinin kendilerinden kaynaklandığı yönündeki soruya ise % 36'lık kısım hiçbir zaman, % 33'lük kısım çok nadir, % 25'lik kısım bazen ve % 6'lık kısım çoğu zaman şeklinde görüş bildirmiştir.

Matematik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlik kişisel başarı alt boyutuna ilişkin yüzde ve frekans değerlerine ilişkin bulgular Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Matematik Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik Kişisel Başarı Alt Boyutuna İlişkin Görüşleri

	Hiçbir Zaman		Çok Nadir		Bazen		Çoğu Zaman		Her Zaman	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
4. İşim gereği karşılaştığım insanların ne hissettiğini hemen anlarım.	4	3,2	76	61,3	27	21,8	13	10,5	4	3,2
7. İşim gereği karşılaştığım insanların sorunlarına en uygun çözüm yollarını bulurum.	7	5,6	70	56,5	37	29,8	8	6,5	2	1,6
9. Yaptığım iş sayesinde insanların yaşamına katkıda bulunduğuma inanıyorum.	27	21,8	61	49,2	31	25,0	2	1,6	3	2,4
12. Çok şeyler yapabilecek güçteyim.	21	16,9	60	48,4	36	29,0	6	4,8	1	0,8
14. İşimde çok fazla çalıştığımı hissediyorum.	8	6,5	32	25,8	47	37,9	32	25,8	5	4,0
17. İşim gereği karşılaştığım insanlarla aramda rahat bir hava yaratırım.	9	7,3	89	71,8	21	16,9	5	4,0	0	0,0
18. İnsanlarla yakın bir çalışmadan sonra kendimi canlanmış hissedirim.	12	9,7	44	35,5	50	40,3	18	14,5	0	0,0
19. Bu işte birçok kayda değer başarı elde ettim.	13	10,5	50	40,3	53	42,7	6	4,8	2	1,6

Tablo 4'ten de anlaşılacağı üzere öğretmenler işlerinin gereği olarak karşılaştıkları insanların ne hissettiklerini anlamak hususunda % 3'lük kısmı hiçbir zaman, % 61'lik kısmı çok nadir, % 22'lik kısmı bazen, % 11'lik kısmı çoğu zaman ve % 3'lük kısmı ise her zaman şeklinde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerin karşılaştıkları insanların sorunlarına çözüm bulma konusunda % 57'lik gibi önemli bir kısmı çok nadir çözüm bulduklarını ifade etmişlerdir. Kişisel başarı alt boyutuna ait diğer önemli bir bulgu ise öğretmenlerin çok şey yapabilecek güce sahip olduklarını hissetmeleri yönünde olmuştur ve bu soruya öğretmenlerin % 17'lik

kısmı hiçbir zaman, % 48'lik kısmı çok nadir, % 29'luk kısmı bazen, % 5'lik kısmı çoğu zaman ve % 1'lik kısmı ise her zaman şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmenler karşılaştıkları insanlar karşısında olumlu bir hava yaratma görüşüne % 72'lik gibi önemli bir kısmı çok nadir şeklinde görüş bildirmişlerdir. İnsanlarla yapılan çalışma sonrasında ise öğretmenlerin kendilerini canlanmış hissetmesi hususunda % 10'luk kısım hiçbir zaman, % 36'lık kısım çok nadir, % 40'lık kısım bazen, % 15'lik kısım ise çoğu zaman şeklinde görüş bildirmiş hiçbir öğretmen (N=0) bu görüşe her zaman katıldığı yönünde bir görüş bildirmemiştir.

Matematik öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin tüm alt boyutlarına ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalama değerleri Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Matematik Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişliklerine İlişkin Aritmetik Ortalama Değerleri

Alt Boyut	N	Minimum	Maximum	$\bar{X}$	SS
Duygusal Tükenme	124	10,00	37,00	22,56	5,52
Duyarsızlaşma	124	5,00	17,00	9,41	2,85
Kişisel Başarı	124	11,00	28,00	18,94	3,10
Toplam	124	27,00	78,00	50,90	9,24

Tablo 5 incelendiğinde öğretmenlerin duygusal tükenme alt boyutuna ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalaması $\bar{X} = 22,56$; duyarsızlaşma alt boyutuna ilişkin $\bar{X} = 9,41$; kişisel başarı alt boyutuna ilişkin $\bar{X} = 18,94$ ve ölçeğin toplamına ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalaması ise $\bar{X} = 50,90$ olduğu belirlenmiştir. Buna göre matematik öğretmenlerinin Maslach mesleki tükenmişlik envanterine ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalaması birinci duygusal tükenme alt boyutunda normal düzeyde, duyarsızlaşma alt boyutunda normal düzeyde, kişisel başarı alt boyutunda ise yüksek düzeyde olduğu söylenebilir.

Araştırmada matematik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlikleri ile cinsiyetleri arasında nasıl bir ilişki olduğu incelenmek istenmiş, bu amaçla verilere bağımsız örneklem t testi uygulanmış ve elde edilen bulgular Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6. Matematik Öğretmenlerinin Cinsiyet ve Mesleki Tükenmişlik İlişkisi

Faktör	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Duygusal Tükenme	Kadın	41	23,05	5,80	0,696	0,488
	Erkek	83	22,31	5,40		
Duyarsızlaşma	Kadın	41	9,98	2,94	1,558	0,122
	Erkek	83	9,13	2,78		
Kişisel Başarı	Kadın	41	19,02	2,93	0,224	0,823
	Erkek	83	18,89	3,20		
TOPLAM	Kadın	41	52,05	9,52	0,970	0,334
	Erkek	83	50,34	9,11		

Tablo 6 incelendiğinde matematik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlikleri duygusal tükenme [$t(122) = 0,696$]; $p = 0,488 > 0,05$], duyarsızlaşma [$t(122) =$

1,558); $p = 0,122 > 0,05$], kişisel başarı [$t(122) = 0,224$]; $p = 0,823 > 0,05$] ve ölçeğin toplamına ilişkin [$t(122) = 0,970$]; $p = 0,334 > 0,05$] cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılıklar olmadığı görülmektedir. Buna göre matematik öğretmenleri için cinsiyetleri ile mesleki tükenmişlikleri arasında bir ilişki olmadığı söylenebilir.

Araştırmada en son mezun olunan okula göre öğretmenlerin mesleki tükenmişliklerinin nasıl değiştiği incelenmek istenmiş ve elde edilen bulgular Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Matematik Öğretmenlerinin En son Mezun Oldukları Okul ve Mesleki Tükenmişlik İlişkisi

Faktör	Okul	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Duygusal Tükenme	Fakülte	111	22,73	5,49	1,021	0,309
	Eğitim Enstitüsü	13	21,08	5,82		
Duyarsızlaşma	Fakülte	111	9,38	2,93	-	0,709
	Eğitim Enstitüsü	13	9,69	2,10		
Kişisel Başarı	Fakülte	111	19,11	3,06	1,830	0,070
	Eğitim Enstitüsü	13	17,46	3,20		
TOPLAM	Fakülte	111	51,22	9,41	1,103	0,272
	Eğitim Enstitüsü	13	48,23	7,43		

En son mezun olunan okula göre matematik öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerine ilişkin Tablo 10’daki veriler incelendiğinde duygusal tükenme [$t(122) = 1,021$]; $p = 0,309 > 0,05$], duyarsızlaşma [$t(122) = -0,374$]; $p = 0,709 > 0,05$], kişisel başarı [$t(122) = 1,830$]; $p = 0,070 > 0,05$] ve toplam puanlara [$t(122) = 1,103$]; $p = 0,272 > 0,05$] göre istatistiksel olarak öğretmen görüşleri arasında anlamlı fark olmadığı görülmektedir.

Araştırmada görev yapılan okul türüne göre öğretmenlerin mesleki tükenmişliklerinin nasıl değiştiğine ilişkin elde edilen bulgular Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Matematik Öğretmenlerinin Görev Yaptıkları Okul Türüne Göre Mesleki Tükenmişlikleri

Faktör	Okul Türü	N	$\bar{X}$	SS	t	p
Duygusal Tükenme	Lise	38	21,8	5,28	-0,957	0,341
	İlköğretim	86	22,87	5,63		
Duyarsızlaşma	Lise	38	9,13	2,92	-0,725	0,470
	İlköğretim	86	9,53	2,82		
Kişisel Başarı	Lise	38	18,92	2,93	-0,34	0,973
	İlköğretim	86	18,94	3,19		
TOPLAM	Lise	38	49,89	8,73	-0,806	0,422
	İlköğretim	86	51,35	9,48		

Ortaokul ve lise matematik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlikleri Tablo 8 incelendiğinde duygusal tükenme [$t(122) = -0,957$]; $p = 0,341 > 0,05$], duyarsızlaşma [$t(122) = -0,725$]; $p = 0,470 > 0,05$], kişisel başarı [$t(122) = -0,34$]; $p = 0,973 > 0,05$] ve toplam puana [$t(122) = -0,806$]; $p = 0,422 > 0,05$] göre anlamlı bir şekilde değişmediği görülmektedir. Buna göre matematik öğretmenlerinin lisede

Matematik Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik ve İş Tatmin Düzeyleri Arasındaki İlişki

veya ortaokulda görev yapıyor olmasının mesleki tükenmişliğe neden olmadığı söylenebilir.

Araştırmada kıdem değişkeni ve mesleki tükenmişlik arasındaki ilişki incelenmek istenmiş bu amaçla verilere tek yönlü ANOVA uygulanmış ve elde edilen bulgular Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. *Matematik Öğretmenlerinin Mesleki Kıdemleri Ve Mesleki Tükenmişlik İlişkisi*

Faktör	Kıdem	N	$\bar{X}$	SS	Varyansın Kaynağı	Karelerin Toplamı	df	F	p
Duygusal Tükenme	0-5	15	21,20	4,95	Gruplar	69,545	3	0,755	0,522
	6-10	61	22,56	5,48	Arası				
	11-15	30	22,33	5,2	Grup içi	3685,060	120		
	16-20	18	24,06	6,67					
Duyarsızlaşma	0-5	15	8,00	2,51	Gruplar	51,639	3	1,738	0,163
	6-10	61	9,43	3,11	Arası				
	11-15	30	9,63	2,44	Grup içi	958,385	120		
	16-20	18	10,17	2,62					
Kişisel Başarı	0-5	15	18,27	3,92	Gruplar	20,422	3	0,704	0,552
	6-10	61	19,28	2,94	Arası				
	11-15	30	18,93	2,85	Grup içi	1161,062	120		
	16-20	18	18,33	3,34					
TOPLAM	0-5	15	47,47	9,44	Gruplar	234,158	3	0,912	0,438
	6-10	61	51,26	9,73	Arası				
	11-15	30	50,90	8,44	Grup içi	10274,681	120		
	16-20	18	52,56	8,67					

Öğretmenlerin mesleki kıdemleri ile tükenmişlikleri arasındaki ilişki incelenmiş ve duygusal tükenme [$F(3,120) = 0,755$; $p = 0,522 > 0,05$], duyarsızlaşma [$F(3,120) = 1,738$; $p = 0,163 > 0,05$], kişisel başarı [$F(3,120) = 0,704$; $p = 0,552 > 0,05$] ve ölçek toplam puanına [$F(3,120) = 0,912$; $p = 0,438 > 0,05$] göre istatistiksel olarak anlamlı fark olmadığı tespit edilmiştir.

3.2. Matematik Öğretmenlerinin İş Tatmin Düzeylerine Ait Bulgular

Araştırmada matematik öğretmenlerinin iş tatmininde iç faktörler alt boyutuna ilişkin edilen bulgular Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Matematik Öğretmenlerinin İş Tatmininde İç Faktörler Alt Boyutuna İlişkin Görüşleri

	Hiç Memnun Değilim		Memnun Değilim		Kararsızım		Memnunum		Çok Memnunum	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
1. Beni her zaman meşgul etmesi bakımından	2	1,6	26	21,0	24	19,4	68	54,8	4	3,2
2. Bağımsız çalışma imkanının olması bakımından	1	0,8	11	8,9	57	46,0	52	41,9	3	2,4
3. Ara sıra değişik şeyler yapabilme imkanı bakımından	1	0,8	18	14,5	25	20,2	72	58,1	8	6,5
4. Toplumda "saygın bir kişi" olma şansını bana vermesi bakımından	22	17,7	32	25,8	14	11,3	42	33,9	14	11,3
7. Vicdani bir sorumluluk taşıma şansını bana vermesi yönünden	1	0,8	3	2,4	31	25,0	61	49,2	28	22,6
9. Başkaları için bir şeyler yapabildiğimi hissetmem yönünden	0	0,0	1	0,8	5	4,0	63	50,8	55	44,4
10. Kişileri yönlendirmek için fırsat vermesi yönünden	2	1,6	1	0,8	20	16,1	73	58,9	28	22,6
11. Kendi yeteneklerimle bir şeyler yapabilme şans vermesi yönünden	0	0,0	3	2,4	18	14,5	91	73,4	12	9,7
15. Kendi fikir-kanaatlerimi rahatça kullanma imkanı vermesi yönünden	15	12,1	35	28,2	23	18,5	44	35,5	7	5,6
18. Yaptığım iş karşılığında takdir edilmem yönünden	6	4,8	31	25,0	15	12,1	52	41,9	20	16,1
19. Yaptığım iş karşılığında duyduğum başarı hissi yönünden	1	0,8	6	4,8	30	24,2	59	47,6	28	22,6
20. Mesleğimi yaparken kendi yöntemlerimi kullanabilme imkanı vermesi açısından	2	1,6	8	6,5	26	21,0	76	61,3	12	9,7

Tablo 10'da görüldüğü üzere matematik öğretmenleri mesleklerinin kendilerini her zaman meşgul etmesi yönündeki sorulara % 2'lik kısmı hiç memnun değilim, % 21'lik kısmı memnun değilim, % 19'luk kısmı kararsızım, % 55'lik kısmı memnunum ve % 3'lük kısmı ise çok memnunum şeklinde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlik mesleğinin bağımsız çalışma olması bakımından yöneltilen soruya öğretmenlerin % 46'lık gibi önemli bir kısmı kararsız olduklarını ifade ederken, % 42'lik kısmı ise memnun olduklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmadan elde edilen diğer önemli bir bulgu ise öğretmenlerin kendilerine toplumda saygın bir kişi olma şansı verilmesi yönünde olmuştur ve bu soruya % 18'lik kısmı hiç memnun değilim, % 26'lık kısmı memnun değilim, % 11'lik kısmı kararsızım, % 34'lük kısmı memnunum ve % 11'lik kısmı ise çok memnunum şeklinde görüş bildirmişlerdir. Öğretmenlerin başkaları için bir şeyler yapabildiklerini hissetmelerine ilişkin yöneltilen soruya % 51'lik kısmı memnunum ve % 44'lük kısmı ise çok memnunum şeklinde olumlu görüş bildirmişlerdir.

Matematik Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik ve İş Tatmin Düzeyleri Arasındaki İlişki

Matematik öğretmenlerinin iç faktörler alt boyutuna ilişkin dikkat çeken diğer önemli bir nokta ise öğretmenlerin kendilerine ait fikir ve kanaatlerini rahatça kullanma imkânı verilmesi bakımından hiç birinin (N=0) bu görüşe katılmadığıdır.. Ayrıca araştırmaya katılan öğretmenlerin % 48'lik gibi önemli bir kısmı yaptıkları iş karşılığında başarı hissi duyduklarını ifade etmişlerdir.

Araştırmada matematik öğretmenlerinin iş tatmininde dış faktörlere ilişkin edilen bulgular Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Matematik Öğretmenlerinin İş Tatmininde Dış Faktörler Alt Boyutuna İlişkin Görüşleri

	Hiç Memnun Değilim		Memnun Değilim		Kararsızım		Memnunum		Çok Memnunum	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
5. Yöneticinin emrindeki kişileri iyi yönetmesi bakımından	4	3,2	11	8,9	29	23,4	77	62,1	3	2,4
6. Yöneticinin karar verme yeteneği bakımından	4	3,2	8	6,5	48	38,7	59	47,6	5	4,0
8. Bana garantili bir gelecek sağlaması yönünden	3	2,4	13	10,5	20	16,1	73	58,9	15	12,1
12. İşimle ilgili alınan kararların uygulamaya konması yönünden	5	4,0	10	8,1	53	42,7	48	38,7	8	6,5
13. Yaptığım iş karşılığında aldığım ücret yönünden	32	25,8	45	36,3	14	11,3	31	25,0	2	1,6
14. Terfi imkanının olması yönünden	24	19,4	26	21,0	39	31,5	31	25,0	4	3,2
16. Çalışma şartları yönünden	6	4,8	36	29,0	26	21,0	52	41,9	4	3,2
17. Çalışma arkadaşlarının birbirleriyle anlaşmaları yönünden	2	1,6	1	0,8	16	12,9	57	46,0	48	38,7

Tablo 11'den de anlaşılacağı üzere yöneticilerin emrindeki kişileri iyi yönetmesine öğretmenlerin % 3'lük kısmı hiç memnun değilim, % 9'luk kısmı memnun değilim, % 23'lük kısmı kararsızım, % 62'lik kısmı memnunum ve % 2'lik kısmı ise çok memnunum şeklinde görüş bildirmişlerdir. Yöneticilerin karar verme yeteneği bakımından ise öğretmenlerin % 48'lik gibi önemli bir kısmı memnunum şeklinde olumlu görüş bildirmişlerdir.

Araştırmaya katılan öğretmenler mesleklerinin kendilerine garantili bir gelecek sağlaması yönünden % 2'lik kısmı hiç memnun değilim, % 11'lik kısmı memnun değilim, % 16'lık kısmı kararsızım, % 59'luk kısmı memnunum ve % 12'lik kısmı ise çok memnunum şeklinde görüş ifade etmişlerdir. Bunun yanında öğretmenler yaptıkları iş karşılığında aldıkları ücret yönünden % 26'lık kısmı hiç memnun değilim, % 36'lık kısmı memnun değilim, % 11'lik kısmı kararsızım, % 25'lik

kısmı memnunum ve % 2'lik kısmı ise çok memnunum şeklinde görüş bildirmişlerdir.

Araştırmadan elde edilen diğer önemli bir bulgu ise öğretmenlerin çalışma şartları yönünden % 42'lik gibi önemli bir kısmının memnun olduğu yönündedir. Buna ek olarak öğretmenler çalışma arkadaşlarının birbirleriyle anlaşması yönündeki sorulara % 46'lık kısmı memnunum ve % 39 kısmı çok memnunum şeklinde olumlu görüş ifade etmişlerdir.

Araştırmada matematik öğretmenlerinin iş tatminine ilişkin her iki boyuta ait elde edilen aritmetik ortalama değerleri Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12. Matematik Öğretmenlerinin İş Tatmin Düzeylerine İlişkin Aritmetik Ortalama Değerleri

Alt Boyut	N	Minimum	Maximum	$\bar{X}$	SS
İç Faktörler	124	31,00	58,00	43,34	5,08
Dış Faktörler	124	13,00	36,00	26,39	4,27
Toplam	124	47,00	91,00	69,73	8,60

Tablo 12 incelendiğinde matematik öğretmenlerinin Minnesota iş tatmin düzeyi ölçeğine ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalamaları, iç faktörler alt boyutu için $\bar{X} = 43,34$; dış faktörler alt boyutu için $\bar{X} = 26,39$ olduğu ve toplam puan için ise $\bar{X} = 69,73$ olduğu belirlenmiştir. Buna göre matematik öğretmenlerinin iş tatmin düzeylerinin orta düzeyde olduğu söylenebilir.

Araştırmada matematik öğretmenlerinin iş tatmin düzeyleri ile cinsiyetleri arasındaki ilişki incelenmek istenmiş bu amaçla verilere bağımsız örneklem t testi uygulanmış ve elde edilen bulgular Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13. Matematik Öğretmenlerinin Cinsiyetlerine Göre İş Tatmin Düzeyleri

Faktör	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t	p
İç Faktörler	Kadın	41	43,07	4,66	-0,407	0,684
	Erkek	83	43,47	5,30		
Dış Faktörler	Kadın	41	25,95	3,95	-0,798	0,427
	Erkek	83	26,60	4,43		
Toplam	Kadın	41	69,02	7,78	-0,636	0,526
	Erkek	83	70,07	9,01		

Tablo 13 incelendiğinde iç faktörler [$t(122) = -0,407$; $p = 0,684 > 0,05$], dış faktörler [$t(122) = -0,798$; $p = 0,427 > 0,05$] ve toplam puana [$t(122) = -0,636$; $p = 0,526 > 0,05$] göre iş tatmin düzeyi ile cinsiyetleri arasında anlamlı fark olmadığı görülmektedir. Buna göre cinsiyet ile iş tatmin düzeyi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı söylenebilir.

Araştırmada matematik öğretmenlerinin iş tatmin düzeyleri ile en son mezun oldukları okul arasındaki ilişki incelenmek istenmiş ve elde edilen bulgular Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14. Matematik Öğretmenlerinin En Son Mezun Oldukları Okula Göre İş Tatmin Düzeyi

Faktör	Okul	N	$\bar{X}$	SS	t	p
İç Faktörler	Fakülte	111	43,01	5,09	-2,140	0,034
	Eğitim Enstitüsü	13	46,15	4,26		
Dış Faktörler	Fakülte	111	26,17	4,27	-1,657	0,100
	Eğitim Enstitüsü	13	28,23	4,00		
Toplam	Fakülte	111	69,18	8,56	-2,091	0,039
	Eğitim Enstitüsü	13	74,38	7,76		

Tablo 14'te matematik öğretmenlerinin iç faktörler [$t(122) = -2,140$; $p = 0,034 < 0,05$] ve toplam puanları [$t(122) = -2,091$; $p = 0,039 < 0,05$] incelendiğinde iş tatmin düzeyleri ile mezun oldukları okul arasında anlamlı fark olduğu; dış faktörler alt boyutunda [$t(122) = -1,657$; $p = 0,100 > 0,05$] ise anlamlı fark olmadığı belirlenmiştir. Buna göre iç faktörler alt boyutunda ve toplam ölçek puanına göre matematik öğretmenlerinin iş tatmin düzeylerinin eğitim enstitüsü mezunları lehine anlamlı şekilde farklılaştığı tespit edilmiştir. Eğitim enstitüsü mezunlarının fakülte mezunlarına göre iş tatmin düzeylerinin yüksek bulunması önemli bir bulgu olarak değerlendirilmiştir.

Araştırmada matematik öğretmenlerinin iş tatmin düzeyleri ile görev yaptıkları okul türü arasındaki ilişki incelenmek istenmiş bu amaçla verilere bağımsız örneklem t testi uygulanmış ve elde edilen bulgular Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15. Matematik Öğretmenlerinin Görev yaptıkları Okul Türüne Göre İş Tatmin Düzeyleri

Faktör	Okul Türü	N	$\bar{X}$	SS	t	p
İç Faktörler	Lise	38	43,74	5,51	0,578	0,564
	İlköğretim	86	43,16	4,91		
Dış Faktörler	Lise	38	27,34	4,43	1,667	0,098
	İlköğretim	86	25,96	4,15		
Toplam	Lise	38	71,08	9,37	1,166	0,246
	İlköğretim	86	69,13	8,23		

Görev yapılan okul türü ile iş tatmin düzeyine ilişkin Tablo 15 incelendiğinde iç faktörler [$t(122) = 0,578$; $p = 0,564 > 0,05$], dış faktörler [$t(122) = 1,667$; $p = 0,098 > 0,05$] ve toplam puana [$t(122) = 1,166$; $p = 0,246 > 0,05$] göre anlamlı fark olmadığı anlaşılmaktadır. Buna göre ortaokulda veya lisede görev yapan matematik öğretmenlerinin iş tatmin düzeyleri arasında anlamlı fark olmadığı söylenebilir.

Araştırmada matematik öğretmenlerinin iş tatmin düzeyleri ile mesleki kademeleri arasındaki ilişki incelenmek istenmiş ve yapılan tek yönlü ANOVA analizinden elde edilen bulgular Tablo 16'da verilmiştir.

Tablo 16. Matematik Öğretmenlerinin Mesleki Kıdemleri İle İş Tatmin Düzeyleri Arasındaki İlişki

Faktör	Kıdem	N	$\bar{X}$	SS	Varyansın Kaynağı	Karelerin Toplamı	df	F	p
İç Faktörler	0-5	15	44,2	5,09	Gruplar	30,130	3	0,83	0,766
	6-10	61	43,00	5,61	Arası				
	11-15	30	43,13	4,10	Grup içi	3149,644	120		
	16-20	18	44,11	4,92					
Dış Faktörler	0-5	15	27,13	3,68	Gruplar	42,769	3	0,777	0,509
	6-10	61	26,13	4,20	Arası				
	11-15	30	25,87	4,9	Grup içi	2200,651	120		
	16-20	18	27,50	3,88					
Toplam	0-5	15	71,33	7,97	Gruplar	140,115	3	0,625	0,600
	6-10	61	69,13	9,01	Arası				
	11-15	30	69,00	8,27	Grup içi	8966,562	120		
	16-20	18	71,61	8,47					

Matematik öğretmenlerinin mesleki kıdemleri ile iş tatmin düzeylerine ilişkin Tablo 16 incelendiğinde iç faktörler [$F(3,120) = 0,83$; $p = 0,766 > 0,05$], dış faktörler [$F(3,120) = 0,777$; $p = 0,509 > 0,05$] ve toplam puana [$F(3,120) = 0,625$; $p = 0,600 > 0,05$] göre anlamlı fark olmadığı görülmektedir.

Araştırmada matematik öğretmenlerinin mesleki tükenmişlikleri ile iş tatmin düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla pearson korelasyon analizi yapılmış ve elde edilen bulgular Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17. Matematik Öğretmenlerinin Mesleki Tükenmişlik ve İş Tatmin Düzeyi Arasındaki İlişki

		İş Tatmini	Mesleki Tükenmişlik
İş Tatmini	Pearson Correlation	1	-0,480*
	p		0,000
Mesleki Tükenmişlik	Pearson Correlation	-0,480*	1
	p	0,000	

$p = 0,01$

Tablo 17 incelendiğinde matematik öğretmenlerinin iş tatmin düzeyleri ile mesleki tükenmişlikleri arasında orta düzeyde, ters yönlü ve anlamlı bir ilişki ($p = 0,000 < 0,01$) olduğu belirlenmiştir (Pearson korelasyon katsayısı = -0,480). Buna göre iş tatmin düzeyleri yüksek matematik öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin düşük; iş tatmin düzeyleri düşük matematik öğretmenlerinin ise mesleki tükenmişliklerinin yüksek olduğu söylenebilir.

Tartışma, Sonuç ve öneriler

Araştırma sonucunda matematik öğretmenleri Duygusal tükenme, Duyarsızlaşma ve Kişisel Başarısızlık boyutlarındaki tükenmişliği “az düzeyde”

yaşamaktadırlar. Bu bulgu okul yöneticilerinin tükenmişliğini araştıran Babaoğlu (2006)'nın bulguları ve Özkaya (2006)'nın Yatılı İlköğretim Bölge Okulları ve ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin tükenmişliğini düşük yasadığı bulgularıyla tutarlıdır. Ayrıca, Çavuşoğlu (2005) çalışmasında Endüstri Meslek Lisesindeki öğretmenlerin Duygusal Tükenmişlik ve Duyarsızlaşma boyutunda genel puan ortalamalarının düşük düzeyde olduğunu belirtmiştir.

Matematik öğretmenlerinin cinsiyetlerinin tükenmişlik düzeylerini etkileyip etkilemediği bu araştırmanın alt problemlerinden birisi olmuştur. Araştırmanın bulguları matematik öğretmenlerinin cinsiyetleri ile Duygusal Tükenme, Duyarsızlaşma ve Kişisel Başarısızlık düzeyleri arasında anlamlı fark olmadığını ortaya koymuştur. Cinsiyet ile tükenmişlik ilişkisi başka araştırmalarda da incelenmiş ve bu araştırmada elde edilen bulgular mevcut araştırma ile benzerlik göstermektedir. Erdemoğlu Şahin (2007), Gündüz (2004), Akman ve ark.(2010), Kırılmaz ve ark. (2003), Çavuşoğlu (2005), Koçak (2009) cinsiyet ile tükenmişlik arasında anlamlı fark olmadığını ortaya koymuşlardır. Buna karşılık Kayabaşı (2008) yaptığı araştırmada kişisel başarısızlık boyutunda cinsiyet değişkeni açısından anlamlı fark bulmuştur. Ayrıca Khan ve diğerleri (2006) lise öğretmenleri üzerine yaptıkları araştırmada öğretmenlere verilen sosyal destek arttıkça duygusal tükenmişliğin düştüğü sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmada matematik öğretmenlerin tükenmişlik düzeylerinin mezuniyet durumlarına (Eğitim Enstitüsü ya da Fakülte) göre anlamlı ölçüde farklılaşp farklılaşmadığı incelenmiştir. Sonuçlar mezuniyet durumları ile Duygusal Tükenme, Duyarsızlaşma ve Kişisel Başarısızlık düzeyleri arasında anlamlı fark olmadığını göstermektedir. Mezuniyet ile tükenmişlik ilişkisi başka araştırmalarda da incelenmiş ve bu araştırmada elde edilen bulgu ile benzerlik taşımaktadır. Yıldız Kırılmaz ve ark. (2003), Kayabaşı (2008), Koçak (2009)'un çalışmalarında mezuniyet ve tükenmişlik arasında anlamlı bir fark bulmamışlardır.

Araştırmanın bulguları matematik öğretmenlerinin mesleki kıdemleri ile Duygusal Tükenme, Duyarsızlaşma ve Kişisel Başarısızlık düzeyleri arasında anlamlı fark olmadığını ortaya koymuştur. Bu durum mesleki kıdemleri farklı olsa da matematik öğretmenlerinin okulda karşılaştığı sorunlar ve sıkıntıların aynı veya benzer olmasından kaynaklanabilir. Mesleki kıdem ile tükenmişlik ilişkisi başka araştırmalarda da incelenmiş ve bu araştırma ile elde edilen bulgu ile benzerlik taşımaktadır. Yıldız Kırılmaz ve ark. (2003), Kayabaşı (2008), Başol ve Altay (2009), Peker (2002), Çavuşoğlu (2005) anlamlı fark bulmamışlardır.

Öğretmenlerin iş tatmin düzeylerinde cinsiyet faktörünün etkili olmadığı görülmektedir. Bu sonuç literatür ile uyusmaktadır. Tan (2003) Anadolu Lisesi öğretmenlerinin iş doymu konulu çalışmalarında bu çalışma sonuçlarına benzer olarak kadın ve erkeklerin iş doymu düzeylerinde farklılık olmadığını belirtmiştir. Buna karşılık Sarpkaya (2000)'nin araştırma bulgularına göre öğretmenlerin iş tatmini, cinsiyet değişkenine göre istatistiksel bakımdan anlamlı bir farklılık göstermektedir.

Öğretmenlerin eğitim durumlarının, onların içsel, dışsal ve genel tatmin düzeylerinde anlamlı bir farklılaşmaya neden olduğu bulunmuştur. Bu bulgu Tan'ın (2003) araştırma bulguları ile örtüşmektedir. Deneyim arttıkça mesleki meşguliyet insanlarda daha fazla haz oluşturmaktadır. Çünkü kişiler uzun yıllar içinde kendilerini meslekleriyle bütünleşmiş hissetmektedirler denilebilir.

Öğretmenlerin meslekteki hizmet yıllarına bağlı olarak iş tatmin düzeyleri arasında anlamlı farklılık olmadığı tespit edilmiştir. Ancak ortalamalara bakıldığında genç öğretmenlerin toplam tatmin düzeylerinin daha yüksek olmasını, bu kişilerin mesleki kariyerlerinin henüz başında olmalarına ayrıca işleriyle ilgili yeni başladıkları için heyecanlı olmalarına bağlayabiliriz.

Bu çalışmada matematik öğretmenlerinin Minnesota iş tatmin düzeyi ölçeğine ilişkin görüşlerinin aritmetik ortalamalarına göre iç faktörler alt boyutu ve dış faktörler alt boyutu için orta düzeyde iş tatminine sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Matematik öğretmenlerinin iş tatmin düzeyleri ile mesleki tükenmişlikleri arasında orta düzeyde, ters yönlü ve anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Buna göre iş tatmin düzeyleri yüksek matematik öğretmenlerinin mesleki tükenmişliklerinin düşük; iş tatmin düzeyleri düşük matematik öğretmenlerinin ise mesleki tükenmişliklerinin yüksek olduğu söylenebilir.

Çalışma hayatına maddi ve manevi birçok ihtiyacını karşılamak amacıyla giren öğretmenlerin, sosyal faaliyetleri veya kurum dışı çalışmaları ile çalıştıkları kuruma sağladıkları katkılarını karşılık kendi ihtiyaçlarının da doyurulmasını beklemektedir. Bu amaçla kişilerin yaptıkları iş karşılığında kurumun sunduğu ödüllerden yararlanmaları, çeşitli ihtiyaçlarını karşılamaları iş tatminlerinin ve örgütsel bağlılıklarının yükselmesini sağlayacaktır. Yapılan iş karşılığında sadece ücret değil, sosyal imkânlar, lojman hakkı, iş destek malzemeleri gibi faktörleri de kapsayan çeşitli ödüllerle, öğretmenlerin işlerinden tatmin olup, bağlılığının artırılması sağlanabilir. Kurumlarda kalite yönetiminin sürekli iyileştirilmesi ilkesi, ekip çalışması, sistem yaklaşımı, problem çözme teknikleri, yaratıcılığı teşvik eden metotlar uygulanması gibi çalışmaların yapılması sorunları tehdit olmaktan çıkarıp, öğretmenlerin çalıştıkları okullara yönelik daha olumlu tutum içinde olmalarını sağlayabilir. Tüm bu yollarla matematik öğretmenlerinin iş tatmin düzeylerinin yükseltilmesi ve bunun sonucunda mesleki tükenmişlik düzeylerinin azaltılması gerekmektedir.

Kaynakça

- Akın, U., Koçak, R. (2007). *Öğretmenlerin Sınıf Yönetim Becerileri İle İş Doyumları Arasındaki İlişki*. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi. (51), 353-370.
- Akman, B., Taşkın. N., Özden, Z., Çörtü, F. (2010). *Okul Öncesi Öğretmenlerinde Tükenmişlik Üzerine Bir Çalışma*. Elementary Education Online, 9(2), 807-815.

- Ardıç, K., Polatçı, S. (2009). *Tükenmişlik Sendromu ve Madalyonun Öbür Yüzü İşle Bütünleşme*. Erciyes Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. (32) 22-46.
- Babaoğlu, E. (2006). *İlköğretim Okulu Yöneticilerinde Tükenmişlik*, Doktora Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Balcı, A (1985). *Eğitim Yöneticisinin İşdoymu*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Başalp, N. (2001). *İlköğretim Okullarındaki Öğretmenlerin İş Tatmin Düzeylerinin Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Başol, G., Altay, M. (2009). *Eğitim Yöneticisi Ve Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin İncelenmesi*. Kuram Ve Uygulamada Eğitim Yönetimi. 15 (58), 191- 216.
- Baymur, F. (1993). *Genel Psikoloji*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Campell, L. L. (1983). *Teacher Burnout. Description and Prescription*. The Clearing House.
- Çavuşoğlu, İ. (2005). *Endüstri Meslek Liselerinde Çalışan Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeyleri İle Bazı Kişisel Değişkenler Arasındaki İlişki*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Cemaloğlu, N., Erdemoğlu Şahin. D. (2007). *Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Farklı Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Kastamonu Eğitim Dergisi. 15(2), 465-484.
- Çetinkanat, C. (2000). *Örgütlerde Güdülenme ve İş Doymu*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Davis, K (1995). *İşletmelerde İnsan Davranışı* (Çev. Kemal Tosun ve vd). İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Yayını No: 199. İstanbul.
- Erdemoğlu Şahin. D. (2007). *Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Girgin, G., Baysal, A. (2005). *Tükenmişlik Sendromuna Bir Örnek. Zihinsel Engelli Öğrencilere Eğitim Veren Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeyi*. TSK Koruyucu Hekimlik Bülteni. 4(4). 172-187.
- Gündüz, B. (2004) *Öğretmenlerdeki Tükenmişliğin Akılcı Olmayan İnançlar Ve Mesleki Bazı Değişkenlere Göre Yordanması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Işıkhan, V. (2004). *Çalışma Hayatında Stres ve Başa Çıkma Yolları*. Ankara: Sandal Yayınları.
- Karasar, N. (2000). *Bilimsel Araştırma Yöntemi, Kavramlar, İlkeler*. 10. Baskı, Ankara: Nobel Yayınevi
- Kayabaşı, Y. (2008). *Bazı Değişkenler Açısından Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri*. Sosyal Bilimler Dergisi. (20), 190-212.
- Khan, J. H., Schneider, KT, Jenkins-Henkelman, TM, Moyle, LL (2006). *Emotioanal Social Support And Job Burnout Among High School Teachers: Is It All Due To Dispositional Affectivity?* Journal of Organizational Behavior. (27), 793-807.

- Kırılmaz, A. Y., Çelen, Ü., Sarp, N. (2003). *İlköğretimde çalışan Bir Öğretmen Grubunda Tükenmişlik Durumu araştırması*. İlköğretim Online. 2 (1), 2-9.
- Koçak, R. (2009). *Okul Yöneticilerinin Mesleki Tükenmişlik Düzeylerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 19(1), 65- 83.
- Luthans, F (1994). *Organizational Behavior*. Newyork: McGraw_Hill, Inc.
- Maslach, C., Jackson S.E. (1981). *The Measurement the Experienced Burnout*. Journal of Occupational Behavior. (2), 99-113.
- Oshagbemi, T. (2000). *Gender Differences In The Job Satisfaction Of University Teachers'*. Women in Management Rewiev. 15 (7), 331-343.
- Özipek, A. (2006). *Ortaöğretim Kurumlarında Görev Yapan Öğretmenlerde Mesleki Tükenmişlik Düzeyleri Ve Nedenleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Özkaya, H. (2006). *Yatılı İlköğretim Bölge Okulu Ve İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Tükenmişlik Düzeylerinin Öğretmen Görüşleri Açısından Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Peker, R. (2002). *İlköğretim Okullarında Görev Yapan Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişliklerine Etki Eden Bazı Faktörler*. Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, XV(1), 305- 318.
- Robbins S.P., Judge, T.A. (2012). *Örgütsel Davranış Organizational Behavior*. Çev. Ed. İnci Erdem. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara.
- Sarpkaya, R. (2000). *Liselerde Çalışan Öğretmenlerin İş Doyumu (Manisa İli Örneği)*. Amme İdaresi Dergisi, 33 (3), 121- 123.
- Stres, R.M., Porter. L.W. (1979). *Motivation and Work Behaviour*. McGraw-Hill.
- Şişman, M., Turan, S. (2004). *Bazı Örgütsel Değişkenler Açısından Çalışanların İş Doyumu Ve Sosyal- Duygusal Yalnızlık Düzeyleri*. Osman Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi. 5 (1), 117-128.
- Tan, N. (2003). *Anadolu Lisesi Öğretmenlerinin İş Doyumunu Etkileyen Etmenler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ting, Y. (1997). *Determinants Of Job Satisfaction Of Federal Government Employees*. Public Personal Management. 26(3), 313-334.
- Tortop, N., Aykaç, B., Yayman, H., Özer, A. (2006). *İnsan Kaynakları Yönetimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Vural, B. (2004). *Yetkin-İdeal-Vizyoner Öğretmen*. İstanbul: Hayat Yayınları.
- Wlodkowski, R. J. (1984). *Motivation and Teaching*. Washington D.C.: National Education Association.
- Yıldız Kırılmaz, A., Çelen, Ü., Sarp, N. (2003). *İlköğretim'de Çalışan Bir Öğretmen Grubunda Tükenmişlik Durumu, Araştırması*. İlköğretim- Online 2(1), 2- 9.